

Ligesom man savner et indledningskapitel, savner man en art statusopgørelse omkring 1850, hvor forfatteren slutter, just som sidste akt i fæsteafløsningen begynder. Der findes fra denne tid statistisk materiale, der i hvert tilfælde kunne give læseren et vist indtryk. Disse bemærkninger skal ikke i første række opfattes som kritik, men som en antydning af, i hvilken retning dr. Sigurd Jensens arbejde kan give impulser til videre forskning.

Sigurd Jensens egen indsats er især den, at han følger selve overgangsprocessen. Han klarlægger på overbevisende måde, hvorledes selvejet afløses, uden at de nye gældsforpligtelser, bondestanden påtager sig, medfører en ny afhængighed af godsejerstanden eller af en anden afgrænset samfundsgruppe.

Til slut blot en enkelt bemærkning om en ofte gentaget urigtighed, som anmelderen også selv har været hildet af; det er i årene efter 1814 ikke England, der er hovedaftager af dansk korn, det er Norge (s. 81).

Troels Fink.

Kristian Hald: Vore Stednavne. Udg. af Udvalget for Folkeoplysnings Fremme. (Gads Forlag. 1950. 254 s.).

Af den lange række af fortræffelige vejledninger og mindre håndbøger, som Udvalget for Folkeoplysnings Fremme i sine velmagtsdage udsendte, fik ikke mindst Johs. Steenstrups små populære bøger om »De danske Stednavne« (1908, 2. udg. 1918) og »Mænds og Kvinders Navne i Danmark gennem Tiderne« (1918) stor og fortjent udbredelse. De har længe været udsolgte, men man har forståeligt nok ikke villet optrykke dem, da de nu må siges at være forældede. Den unge videnskabsgren, navneforskningen, som Steenstrup herhjemme var med til at bringe ind i fastere rammer, har siden da bragt så meget nyt stof frem og klarlagt så mange af de næsten talløse problemer, der har tilknytning også til nærtstående områder som arkæologi, topografi, lokalhistorie, kulturhistorie, religionshistorie osv., at der nødvendigvis måtte gives en helt ny fremstilling af emnet og de indvundne resultater. Og dette er nu sket for stednavnenes vedkommende, idet dr. Kristian Hald har givet os en tilpas stor grundbog i »Vore Stednavne«. Den er ikke større og i fremstillingen ikke mere faglig-speciel, end at enhver med interesse for emnet — det vil sige enhver med interesse for vort lands bebyggelse og historie, og det vil sige alle læsende mennesker — vil have glæde og udbytte deraf, og den er på mange steder så omfattende og grundig — med talrige nye synspunkter og landvindinger i detaljer —, at også fagfolk kan lære og belæres deraf.

Efter indledende kapitler om kilderne og stednavneforskningens historie følger centralt vigtige kapitler om stednavnes alder og de ældste stednavnegrupper fra inge-navnene til torp- og bøl-navnene, d. v. s. de store (talrigst repræsenterede) typer fra før-middelalderlig tid. I de næste kapitler behandles de »mindre« navnetyper fra middelalderen (fx. bod, køb, gård, løkke og have) samt de typer, der specielt minder om skovrydning (fx. rød, tved, slet(te), brand og mark). Derpå drøftes forholdet mellem naturnavne og (sekundære) bebyggelsesnavne og i et vigtigt kapitel endelig de usammensatte navne. Her præsenterer Hald os for en række meget gamle typer, som forskningen hidtil kun sporadisk har berørt, da de er vanskelige at tolke (afledninger på -t, -n, -s, -und, -ald(i), -stra), men som den kommende forskning formentlig vil komme til at beskæftige sig indgående med.

Hermed er den typologisk-kronologiske fremstilling bragt til ende, og der følger nu — efter gammel skik — en række kapitler, hvor andre synspunkter

er bestemmende for gruppering og behandling: poetisk navngivning, fremmede stednavne, og derpå købstadnavne, landskabsnavne, ønavne, farvandsnavne og kultiske minder i stednavne.

Til slut gives en vistnok noget nær fuldstændig fortegnelse over den foreliggende litteratur om danske stednavne (man kunne måske spørge, om ikke fx. enkelte af Magnus Olsens større værker, hvor danske stednavne også medtages, burde have været anført?).

Under et kan det siges, at bogen giver os en fortræffelig indførelse i stednavneforskningens resultater til dato. Forfatteren behersker sit emne. Han er kritisk og kølig. Der trives ingen ønskedrømme hos ham (fx. får Kimbrerne lov at stå med et spørgsmålstegn). Men fremstillingen er ikke på nogen måde ordknap, og måske kunne man — for dog at blande lidt galde i anmeldelsen — advare mod den brug, som her og der gøres af lidt for mundrette passager, der nok kan gå an i en anmeldelse, en debat, en detailfremstilling eller lignende, men ikke hører til stilen i en vejledende oversigt eller grundbog (for at nævne et par eksempler, s. 34 »selv om Tidsforskellen ikke er saa *forfærdelig stor*«, s. 128: »*Man kan ikke lade være med at . . .*«). Men dette er jo en uvæsentlig ting, der ikke vedrører bogens kvalitet. Vi har nu i Halds bog fået en virkelig solid grundbog, og det er unødvendigt at ønske den en god modtagelse og vid udbredelse, for den er simpelthen uundværlig for enhver, læg eller lærd, der sysler med dette såre interessante emne.

Peter Skautrup.

Aage Brask: Volstrup. En gammel himmerlandsk Gaard og dens Beboere. (P. E. Haarsløv, Hobro. 92 s.).

Godsejer Aage Brask, hvis varme slægtsfølelse har givet sig udslag i udgivelsen af de to smukke bøger »Kjellerup« (1943) og »Niels Bloch i Rold og hans nærmeste Slægt« (1947), har atter udsendt en slægtsbog, denne gang med titlen »*Volstrup. En gammel himmerlandsk Gaard og dens Beboere*«. Det er Volstrup i Rørbæk sogn, der menes. Gården synes ikke at have været adelig sædegård, men den har dog uden tvivl altid været enestegård uden markfællesskab med andre og hele tiden en ejendom af en vis betydning. Trap ved næsten intet om gården før 1692. Men forfatteren har fremdraget en række oplysninger om Volstrup fra trykte og utrykte kilder og under sit arbejde endog fundet flere hidtil ukendte middelalderlige dokumenter til oplysning af gårdens historie. Bogen »er blevet til i Følelsen af den ubristelige Samhørighed, der er mellem os og vore afdøde Slægtninge, særlig med dem, fra hvem vi har modtaget arvelige Anlæg og Paavirkning, og af den Taknemmelighed, vi har Grund til at føle overfor dem«, siger forfatteren i forordet. Arbejdet er af halvprivat karakter og først og fremmest beregnet på dem, der som forfatteren ved slægtskabs bånd er knyttet til gårdens ejere, særligt den Kjeldsen-Steenildske kreds. Men bogen lader sig meget vel læse også af andre og er et godt eksempel på, hvilke frugter et omhyggeligt og indtrængende studium af kilder, der ligger uden for den alfare vej, kan bringe.

Carl Lindberg Nielsen.

Københoved Bysamfund. Bidrag til Skrave Sogns Historie I. (Konrad Jørgensens Forlag. 1950).

Eggen omkring Rødding kaldes i daglig omtale af danske sønderjyder: »det ideelle hjørne«; det siges med oprigtig beundring og en smule misundelse;